

Číslo zápisu: 133

Znenie označenia pôvodu: **Liptovská minerálna voda Salvator**

Dátum zápisu: 22.12.1979

Prihlasovateľ: Minerálne vody, a. s., Slovenská 19, 081 86 Prešov, SK;

Typ produktu: Prírodná minerálna voda a pramenitá voda

Špecifikácia:

Názov: **Liptovská minerálna voda Salvator**

Opis poľnohospodárskeho výrobku, potraviny, použitých surovín, ich základných fyzikálnych, chemických, mikrobiologických alebo organoleptických vlastností:

Salvator je prírodná minerálna voda stredne mineralizovaná, sulfánova, uhličitá, hydrogenuhličitanová, vápenato-horečnato-sodná, so zvýšeným obsahom horčička, slabo kyslá, studená, hypotonická.

Vymedzenie zemepisnej oblasti:

Lokalita Salvator-Lipovce sa nachádza pri východnom úpätí pohoria Branisko v údolí Lipoveckého potoka medzi obcami Šindliar a Lipovce približne 25 km od mesta Prešov v nadmorskej výške 587 m. Ohraničenie oblasti začína na severe pri Kamennom potoku a pokračuje východným a juhovýchodným smerom ponad časť Lúky k južnému okraju obce Lipovce, kde sa napája na štátnu cestu Lipovce - Šindliar a pokračuje až k severnému okraju obce Šindliar. Tu sa hranica oblasti v oblúku stáča na západ smerom k Lipoveckému potoku a po jeho pravom brehu až po sútok s Kamenným potokom.

Minerálne pramene vyvierajú v údolí Lipoveckého potoka na tektonickom rozhraní jadrového pohoria Braniska a paleogénneho súvrstvia Šarišskej vrchoviny. Výverová oblasť minerálnej vody je významným tektonickým uzlom viacerých zlomových systémov. Na ich križovaní sa vytvorili priaznivé podmienky na výstup minerálnych vôd k povrchu. Tektonická porušenosť hornín podmienila značný plošný rozptyl minerálnej vody, pričom sústredenejšie vývery sú orientované do stredu údolia Lipoveckého potoka v oblasti prameňa S2. (Vymedzené ochranné pásma sú zakreslené na priložených mapách).

Dôkaz o pôvode:

Minerálne vody v Lipovciach boli známe už v dávnej minulosti. Podľa nedoloženej tradície ich využívali mnísi templári, ktorí boli, vraj, majiteľmi či obyvateľmi hradu týčiaceho sa na jednom z vrcholov pohoria Braniska. Koncom prvej polovice 18. storočia M. Bel prvý spomína tieto pramene vo svojom rukopise opisu Šarišskej stolice. Lipovce boli majetkom rodiny Szinyey. Podľa toho bol aj niekdajší názov obce Szine-Lipócz. Nový majiteľ G. Splényi tu dal v roku 1794 postaviť malú kúpeľnú budovu s vaňami. Barón, poľný maršal Gabriel Splényi prizval do Lipoviec Š. Jósu, stoličného lekára Sábolskej stolice, ktorý v r. 1799 urobil analýzu minerálnych vôd v Šindliari a v Lipovciach. Vo svojej balneografii Európy aj E. Osann našiel miesto pre tieto minerálne vody. Menej šťastia malo ich využitie v kúpeľoch. Chýbala im hlavne teplota, ale aj tak sa Lipovce v prvej polovici 19. storočia stali významným kúpeľným strediskom, v ktorom sa grupovali šľachtické rodiny z Prešovského okrsku. Popularita kúpeľov postupne klesala, ale obľúbenosť stolovej vody Salvator očividne stúpala. Koncom 19. storočia sa Lipovce uvádzajú už len ako miesto s plniarňou znamenitej minerálnej stolovej vody. Význam týchto vôd podčiarkuje aj skutočnosť, že už v r. 1880 dostávajú od maďarskej vlády vymedzené ochranné pásma. V 20. storočí, ale hlavne po druhej svetovej vojne sa v Lipovciach vytvoril veľkoplniarský závod.

Pri registrácii minerálnych prameňov Slovenska P. Tkáčik (1961) uvádza v Lipovciach a okolí výskyt 16 prameňov a umeľých zdrojov (vrtov) minerálnej vody.

Najstarším prameňom minerálnej vody Salvator je prameň Salvator I, jeho úpravy sa datujú do 19. storočia. Minerálna voda je prírodná, hydrouhličitanová, vápenato-horečnato-sodná, uhličitá voda, hypotonická, studená.

Ďalším prameňom je prameň Salvator II, ktorý bol vybudovaný v r. 1964 na mieste niekdajších Švablových prameňov. Minerálna voda z tohto zdroja je prírodná, slabo mineralizovaná, hydrouhličitanová, vápenato-horečnato-sodná, uhličitá, sírna voda, hypotonická, studená. Z ďalších prameňov je známy prameň Kadlub.

Zdroje:

M. Bel - rukopis opisu Šarišskej stolice uverejnený v diele *Nititia Hungariae novae historico-geografica*, koniec prvej polovice 18. st.

H. J. von Crantz - *Liečivé pramene rakúskej monarchie*, r. 1777

Štefan Josa /Josza/ - *Scrutinium aquarum mineralium in Possessionibus Sindler-et Lipótz*, r. 1799

Ján Čaplovič - *Archív des Königreichs Ungern*, r. 1821

Carl von Szepesházy, I. C. von Thiele - *Najnovší sprievodca kráľovstvom uhorským*, r. 1827

Ladislav Bielek - *Etnografische-geografische Statistik des Königreichs Ungarn und dessen Neberländer*, r. 1837

D. Wachtel, r. 1859

Sándor Tóth - *Monografia Šarišskej župy*, r. 1909

Dr. Václav Veselý - *Chemický a fyzikálno-chemický výskum minerálneho prameňa v Lipovciach pri Prešove*, r. 1926

J. Hensel - *Balneografia Slovenska*, r. 1951

O. Hynie - *Hydrogeológia ČSSR II. Minerálne vody*, r. 1963

P. Krahulec a kol. - *Minerálne vody Slovenska*, r. 1977

A. Rebro a kol. - *Vody uzdravujúce a osviežujúce*, r. 1979

Augustín Rebro - *Vzácné a obdivované vody Slovenska*, r. 1996, Piešťany

P. Krahulec a kol. - *Minerálne vody Slovenska*, r. 1977

Filip Smolko - *Kronika prameňa Salvator*

Opis spôsobu získavania, prípadne opis originálnych, nemenných miestnych spôsobov výroby:

Lipovská prírodná minerálna voda Salvator sa získava z prírodného zdroja, ktorý vykazuje vysokú mieru stability zloženia. Hlavné zdroje sa nachádzajú v doline potoka Lipovec pod Lipovcami, kde sa križujú všetky významné tektonické línie. Ide o poklesnutú kryhu mezozoika, na ktorej sa uchovali zvyšky bazálneho borovského súvrstvia, ktorého pomerne dobré priepustné sedimenty umožňujú výstup podzemnej vody k povrchu. Bazálne borovské súvrstvie tvorí s podložnými mezozoickými karbonátmi jeden hydraulický celok a vzhľadom na karbonatické zloženie sa vyznačuje puklinovo-krasovou priepustnosťou.

Z genetického hľadiska možno minerálnu vodu Salvator považovať za petrogénnu, vazodného pôvodu. Určujúcim mineralizačným procesom je rozpúšťanie karbonátov, čím voda patrí pod karbonátogénne s charakteristickým kalcium-hydrogenuhličitanovým chemizmom. Procesy mineralizácie sú intenzívnejšie v hlbinných zónach, kde dochádza k výronu oxidu uhličitého.

Z chemického hľadiska je prírodná minerálna voda stredne mineralizovaná, uhličitá, hydrogenuhličitanová, vápenato-horečnato-sodná, so zvýšeným obsahom horčička. Obsah oxidu uhličitého je vyšší ako 1000 mg/l. Podľa osmotickej koncentrácie solí ide o hypotonické minerálne vody, slabo kyslé, teplotou studené.

Fyzikálno-chemické vlastnosti Lipovskej minerálnej vody Salvator odoberanej z vrtov S-1 a S-2 v Lipovciach, z ktorých sa plní do spotrebiteľského balenia, sú také, že podľa vyhlášky MZ SR č. 89/2000 Z. z. sú zdroje S-1 a S-2 uznané za zdroje prírodnej minerálnej vody. Prírodné minerálne vody z týchto zdrojov sú upravované odstraňovaním zlúčenín železa a síry oxidáciou ozónom s následnou filtráciou a reintrodukcii oxidu uhličitého, na základe povolenia MZ SR na úpravu produktov č. M/775/2003/IKŽ/92. Celková mineralizácia dosahuje 3 767 mg/l, obsah voľného CO₂ 1 415 mg/l, teplota 16,1 °C, pH 6,63 a ďalšie parametre podľa štátom akreditovaného skúšobného laboratória Ca 465 mg/l, Na 240 mg/l, Mg 171 mg/l, Sr 1,25 mg/l, amónne soli 1,2 mg/l, K 36,5 mg/l.

Mikrobiologické a biologické zloženie vyhovuje príslušným normám a prípustným limitom pre tento druh prírodných minerálnych vôd:

Lipovská minerálna voda Salvator neobsahuje žiadne psychrofilné a mezofilné, pseudomonas aeruginosa, enterococci a koliformné baktérie. Obsahuje 3 % abiosestónu.

Lipovská minerálna voda Salvator sa plní do hygienicky bezchybného spotrebiteľského balenia takým technologickým postupom, ktorý vylučuje jeho akúkoľvek kontamináciu cudzorodými prvkami alebo látkami, pretože ide o uzavretý okruh medzi odberovým miestom vody a jej plnením do spotrebiteľského balenia.

Údaje potvrdzujúce súvislosť medzi kvalitou, vlastnosťami a zemepisným prostredím:

Kvalitatívne vlastnosti minerálnej vody Salvator sú dané významnými tektonickými líniami v doline potoka Lipovec pod Lipovcami. Ide o poklesnutú kryhu mezozoika, na ktorej sa uchovali zvyšky bazálneho borovského súvrstvia, ktoré tvorí s podložnými mezozoickými karbonátmi jeden hydraulický celok. Určujúcim mineralizačným procesom je rozpúšťanie karbonátov, a preto minerálna voda patrí pod karbonátogénne s charakteristickým kalcium-hydrogenuhličitanovým chemizmom. Procesy mineralizácie sú intenzívnejšie v hlbinných zónach, kde dochádza k výronu oxidu uhličitého.

Orgán zabezpečujúci kontrolu dodržiavania špecifikácie:

Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky
Inšpektorát kúpeľov a žriediel
Limbová 2
837 52 Bratislava
Slovenská republika

Spôsob označenia na etike:

Výrobca Lipovskej minerálnej vody Salvator v súlade s touto špecifikáciou má právo pri označovaní výrobku, jeho prezentácii a iných aktivitách používať označenie „Lipovská minerálna voda Salvator“.

Na etiketách označujúcich výrobok musí byť toto označenie primeraným spôsobom zvýraznené.

Zástupca:

Holoubková Mária, Ing., Bratislava, SK;